

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістр
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за освітньою програмою професійного спрямування
«Економіка, планування та управління бізнесом»

на тему: **«ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ СТІЙКОГО
ФУНКЦІОНУВАННЯ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В
УКРАЇНІ»**

Виконавець:

Студент ФЕУП

Колісник Костянтин Володимирович _____
/підпис/

Науковий керівник:

д.е.н, професор

Андрейченко Андрій Вадимович _____
/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У 2022 році світ зіткнувся з численними кризами. У всьому світі збої в продовольчих системах виникли на тлі тривалої пандемії, великих стихійних лих, громадянських заворушень і політичної нестабільності, а також зростаючого впливу зміни клімату, в той час як війна в Україні загострила глобальну продовольчу кризу. Трансформація харчових систем після COVID-19 показав, що впровадження нових бізнес-моделей допомогло частково зберегти функціонування харчових ланцюжків вартості під час пандемії, а розширення програм соціального захисту зменшило негативний вплив на продовольчу безпеку. Однак формування стратегії повоєнного відновлення та стійкого розвитку харчової промисловості України є одним з найважливіших стратегічних пріоритетів на сьогоднішній день.

Проблеми розвитку системи стратегічного управління підприємствами харчової промисловості активно досліджуються великою кількістю вчених, державних органів, наукових установ і міжнародних організацій. Тема розвитку системи стратегічного управління підприємствами харчової промисловості вивчається в роботах як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників, серед яких важливе місце займають такі імена, як А.І. Амоша, З.С. Варналій, Н.Й. Басюркіна, І. Бланк, О.Л. Гальцова, В.М. Геєць, О.Є. Кузьмін, А.А. Мазаракі, С. Шумилин, А. Швецов і інші. Вчені-економісти, такі як П.П. Борщевський, Н.В. Гришина, Л.В. Дейнеко, В.М. Заболотний, О.Б. Каламан, І.І. Савенко, О.А. Сарапіна, І.О. Седікова, З.Є. Шершньова та інші, також розглядали питання ефективного розвитку підприємств харчової промисловості. Наукові дослідження цих учених стали фундаментальною основою та визначили науковий базис для системи управління харчовими підприємствами. Однак існують нерозв'язані питання, пов'язані з вдосконаленням механізмів стратегічного планування в системі управління харчовими підприємствами, особливо в умовах економічної нестабільності. Важливість та значущість цих питань визначили вибір теми, постановку мети і завдань даного дослідження.

Метою кваліфікаційної роботи є формування цілісного підходу до системи управління харчовою промисловістю України: виявлення основних проблемних моментів, дослідження сучасного стану харчової промисловості, аналіз стану продовольчої безпеки в Україні і світі та розробка стратегії подальшого розвитку на основі використанні сучасних технологій. Для досягнення мети нами повинні бути вирішені наступні завдання:

- проаналізувати структуру харчової промисловості, основні тенденції та тренди;
- дослідити специфіку ланцюга формування вартості в харчовій промисловості України;
- оцінити екологічні аспекти, вимоги до безпеки та стандарти гігієни в галузі харчової промисловості;

– розглянути перспективи впровадження цифрових інструментів в галузі;

– сформулювати пріоритетні напрямки стратегії відновлення та подальшого розвитку харчової промисловості України.

Об’єкт дослідження. Дослідження спрямоване на аналіз процесів стратегічного планування у системі управління діяльністю харчових підприємств. **Предметом дослідження** є теоретичні та практичні аспекти, методи та механізми розвитку стратегічного планування у цій системі.

Методи дослідження. Для досягнення мети використовувалися різноманітні наукові методи, такі як узагальнення та систематизація для здійснення загального аналізу розвитку системи стратегічного управління підприємств, класифікація для розгляду складових розвитку системи стратегічного управління в галузі харчової промисловості, структурно-логічний аналіз для систематизації методичних підходів у дослідженні розвитку цієї системи, стратегічний аналіз для обґрунтування моделі стратегічного планування у розвитку системи стратегічного управління підприємств галузі харчової промисловості.

Інформаційну базу дослідження становлять нормативно-правові акти України, нормативні документи центральних органів державної влади, дані Державної служби статистики України, дані зарубіжної офіційної статистики, звіти підприємств харчової промисловості

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, кількість використаних джерел 55, таблиць 7, рисунків 12, 4 додатки.

Публікації та апробацію результатів дослідження Результати дослідження апробовані у вигляді тез: «Вплив війни в Україні на стан продовольчої безпеки: регіональний та глобальний аспект». *Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи: матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 22-23 вересня 2023 р.) / Одеський національний економічний університет. Одеса: ОНЕУ, 2023. С. 317-320.*

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Глобальні тенденції розвитку сектору харчової промисловості**» розглянуто глобальні ринки харчових продуктів, їх стан та перспективи розвитку в умовах підвищення стандартів якості та екологічності.

У другому розділі «**Аналіз сучасного стану харчової промисловості України**» проведено аналіз сучасного стану, основні тенденції та тренди харчової промисловості України та її роль в глобальній продовольчій безпеці.

У третьому розділі «**Національні перспективи розвитку харчової промисловості України**» визначені стратегічні напрями розвитку стратегії стійкого функціонування харчової промисловості України.

ВИСНОВКИ

Війна росії проти України значно змінює умови роботи вітчизняних підприємств, ламає логістичні мережі бізнесу та породжує сучасні виклики, які вимагають переосмислення стратегії підприємств. В цих умовах важливо створити середовище, яке дозволить ефективно функціонувати підприємствам при обмежених ресурсах та знайти нові перспективи розвитку, включаючи використання інноваційних інструментів, методів та підходів до бізнесу. У сучасних умовах саме переосмислення бізнес-процесів може допомогти компаніям подолати кризові ситуації і сформувані конкурентні переваги.

1. Варто відзначити важливі тенденції світового продовольчого ринку, які впливають на розвиток української харчової та переробної промисловості: зосередження продажів у кількох каналах реалізації продукції, розширення впровадження високих стандартів гігієни та безпеки харчових продуктів, розвиток споживчої культури, орієнтованої на екологічні цінності, збільшення попиту на продукти, які безпечні для здоров'я і органічні. У сфері харчових послуг переважають великі міжнародні корпорації, головним чином з США, Великої Британії, Франції та Німеччини. Десять провідних компаній контролюють приблизно 14-15% ринку харчових послуг, а 100 найбільших компаній — близько 25% цього ринку. Такий високий рівень концентрації у глобальній роздрібній торгівлі харчовими продуктами, послугами харчування та виробництві свідчить про те, що можливості для постачання продукції поза головними каналами дистрибуції є відносно обмеженими; тому, якщо українські виробники хочуть досягти помітної присутності на ринку, вони повинні зосередитися на збуті саме через ці канали;

2. Ланцюг формування вартості у виробництві харчових продуктів є дуже складним. Не в останню чергу це пов'язано з великою кількістю продуктів та різними способами їх використання, які охоплюють виробництво продукції тваринного походження, субпродуктів тваринного походження, екстрактів та продукції нетваринного походження. Окрім цього, цими продуктами можуть бути харчові інгредієнти для кінцевого споживання, подальшої переробки або застосування у харчових рецептах. Трейдери, що спеціалізуються на харчових продуктах та сільськогосподарській продукції, активно діють в Україні як посередники у ланцюгу постачання. Однак вони рідко беруть участь у інших операціях і обмежуються збором продукції від виробників та її доставкою. Вони не виконують функції продуктової фільтрації і не здійснюють перепакування продукції чи сортування. Такі моделі роботи в Україні є рідкісними.

Згідно до каналів експорту, більшість виробників споживчих товарів експортують свою продукцію безпосередньо. Через значні інвестиції, необхідні для забезпечення якості і виробництва, багато з них діють як чисті експортери і не реалізують свою продукцію на різних ринках, як внутрішньому, так і експортному. Тобто виробники часто обирають або лише експорт своєї продукції, або реалізацію лише на внутрішньому ринку.

Додатковими чинниками, які впливають на низьку доступність продовольства в Україні, є неефективна інфраструктура ланцюга поставок, збройний конфлікт, корупція, політична нестабільність і відсутність визначеного агентства або стратегії для забезпечення продовольчої безпеки.

3. В Україні стало частіше вживатися словосполучення «продовольча безпека». Заміновані поля, вивезення сільгосппродукції з тимчасово окупованих територій, знищені ферми та втрата худоби, небезпека проведення сільськогосподарських робіт на вже звільнених землях та багато інших проблем – все це змушує знову і знову повертатися до теми. продовольчої безпеки країни, яка оцінюється за комплексним показником, так званим глобальним індексом продовольчої безпеки. Стандарти Європейського Союзу (ЄС) наразі вважаються найжорсткішими у світі, і їх все частіше впроваджують в інших країнах. Основними рушійними силами запровадження цих стандартів є законодавчі вимоги, у тому числі юридична відповідальність, а також поширення єдиних стандартів для забезпечення репутації виробників продуктів харчування та постачальників громадського харчування в конкурентному середовищі. Застосування єдиних стандартів безпеки харчових продуктів є новою тенденцією серед виробників. З обмеженими альтернативними сегментами постачальники не мали вибору і почали витрачати гроші на виконання дуже суворих вимог, яких вони мали дотримуватися, щоб зберегти свої позиції на ринку.

На більшості ринків українські компанії-виробники харчових продуктів повинні виконувати вимоги двох видів нормативно-правових актів, а саме санітарні та фітосанітарні заходи (SPS), які стосуються безпечності продуктів і контролю за поширенням захворювань, та технічні вимоги, які включають в себе якість маркування та маркетинг продукції. Згідно з дослідженням, Україна посідає 71 місце у світі та 26 місце з 26 європейських країн. В Україні з усіх компонентів GFSI найкраще виглядає компонент «Якість та безпека»: 71,3 (цей показник досить високий завдяки параметрам «Якість білка» та «Безпека харчових продуктів»). Країна посіла найгірше місце за показником «Стійкість та адаптація» з оцінкою 43,5.

4. Цифрові програми пропонують цінні функціональні можливості, які вирішують конкретні завдання в харчовій промисловості та виробництві напоїв. Від відстеження замовлень і контролю якості до управління сертифікацією та боротьби з харчовим шахрайством, ці інтелектуальні цифрові інструменти дають можливість підприємствам підвищувати ефективність, відстежуваність, відповідність стандартам і загальну операційну досконалість. Завдяки цифровій трансформації харчова промисловість і виробництво напоїв можуть процвітати у все більш взаємопов'язаному та технологічно керованому ландшафті. Харчові технології збільшують виробництво їжі, щоб зменшити рівень голоду та нагодувати світ. Сільське господарство стає все більш автоматизованим завдяки використанню цифрових і передових технологій для виробництва їжі та сировини за допомогою розумного землеробства.

5. Перспективи розвитку галузі передбачають напрямки, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності підприємств у харчовій промисловості.

Ці напрямки включають поліпшення інвестиційного клімату, розробку стратегічних документів, оптимізацію управлінських процесів, захист інтересів споживачів і працівників, а також удосконалення законодавчої бази.

У майбутньому, в рамках відновлення України, важливим є створення програм державної підтримки науково-дослідних проектів, спрямованих на підвищення ефективності виробництва, зберігання, транспортування та переробки продукції. Також важливо створити сприятливе середовище для залучення інвестицій у галузь харчової промисловості, стимулювати аграріїв вивчати та впроваджувати інноваційні техніки та технології, створити фінансові мотиви для підвищення конкурентоспроможності харчової промисловості, розробити полегшені довгострокові програми фінансування підприємців, покращити логістичні ланцюги, спрямовані на експорт продукції та впровадити міжнародні стандарти для харчових продуктів та систем безпеки як обов'язкові, з метою підвищення конкурентоспроможності продукції як на зовнішніх, так і на внутрішніх ринках.

АНОТАЦІЯ

Колісник К.В. «Формування стратегії стійкого функціонування харчової промисловості в Україні».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за освітньою програмою професійного спрямування «Економіка, планування та управління бізнесом». – Одеський національний економічний університет. Одеса, 2023.

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів. Дослідження спрямоване на аналіз процесів стратегічного планування у системі управління діяльністю харчових підприємств. Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти, методи та механізми розвитку стратегічного планування у цій системі.

У роботі досліджено сучасний стан харчової промисловості, стан продовольчої безпеки в Україні і світі та розроблено стратегії подальшого розвитку на основі використання сучасних технологій.

Проаналізовано структуру харчової промисловості, основні тенденції та тренди, досліджено специфіку ланцюга формування вартості в харчовій промисловості України, оцінено екологічні аспекти, вимоги до безпеки та стандарти гігієни в галузі харчової промисловості, розглянуті перспективи впровадження цифрових інструментів в галузі;

Ключові слова: продовольча безпека, харчова промисловість, ланцюги вартості, стратегічні напрями

ANNOTATION

Kolisnyk K.V. «Formation of a strategy for sustainable functioning of the food industry in Ukraine».

Thesis for Master degree in specialty 076 «Entrepreneurship, Trade and Exchange Activity» under the master's program «Economics, planning and business management». – Odesa National Economic University. – Odesa, 2023.

The thesis consists of three chapters. The study is aimed at analyzing strategic planning processes in the management system of food enterprises. The subject of the study is the theoretical and practical aspects, methods and mechanisms of the development of strategic planning in this system.

The paper examines the current state of the food industry, the state of food security in Ukraine and the world, and develops strategies for further development based on the use of modern technologies.

The structure of the food industry, the main trends and trends were analyzed, the specifics of the chain of value formation in the food industry of Ukraine were investigated, environmental aspects, safety requirements and hygiene standards in the food industry were evaluated, the prospects for the introduction of digital tools in the industry were considered;

Keywords: food safety, food industry, value chains, strategic directions.